

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikrarov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdanova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLiyALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атахмович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODEL.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODELI	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAYT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Oliyoyrova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxeamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORI TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING TO'LOVGA QOBILIVATLILIGINI BOSHQARISHDA RISK VA RISK-MENEJMENTNING O'RNI	350
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA HISOBOTINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	354
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Xasanboyeva Muyassar Ubaydullayevna	
XUSUSIY KORXONALARDA KADRLAR MENEJMENTI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	358
Alimova Dildora Damirovna	
BANK TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	363
Rajabov Oybek Panjievich	
O'ZBEKISTON OZIY-OVQAT SANOATIDA ISHLAB CHIYARISH SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	367
Eshtemirova Anora Norboy qizi	
BOZOR KONYUNKTURASIGA MOS PIYOZ YETISHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	371
Sadikova Shohida Obidqul qizi	
HUDUDLARDA MAISHIY XIZMATLAR SOHASINI KLASTERTASH VA RESURS SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	375
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
XUSUSIY VA KORPORATIV TUZILMALARDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI HAMDA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI	380
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	
YIRIK VA KICHIK BIZNES O'RTASIDA KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	385
Nasirova Kamola Alimovna	
MOLIVAVIY HISOBOTLARNING QAROR QABUL QILISH JARAYONIDAGI IQTISODIY ROLI	394
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Yahyayeva Ra'no Raximovna	
DIRECTIONS FOR IMPROVING INVESTMENT POLICY IN THE CONDITIONS OF DIGITAL ECONOMY (EXPERIENCE OF UZBEKISTAN)	400
Khatamov Nurbek Achildiyevich, Sharifi Abdul Fatah	
DAVLATNING FISKAL VA MONETAR SIYOSATI UYG'UNLIGINING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH	405
Uralov Shavkat Maxramovich	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	410
Yusubov Muzaffar Alimbayevich	
BANKLARDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING MIJOZLAR QONIQISH DARAJASIGA TA'SIRI	414
Ro'ziboyev Shuxrat Komilovich	
BOJ-TARIF SIYOSATI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-AMALIY YO'NALISHLAR	418
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISHDA BOSHQARUV KADRLARINING KOMPETENSIYASI	424
Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich	

ZIYORAT TURIZMIDA DESTINATSIYA VA GEOAXBOROT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	433
Qosimov Jahongir Ro'ziboyevich, Suyunova Nilufar	
YEVROPA DAVLATLARIDAGI KORXONALARDA MOLIVAVIY REJALASHTIRISH AMALIYOTINING TAHLILI VA ULARDAN O'ZBEKISTON MOLIVA TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
TASHKILOTNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA LOYIHALARINI BOSHQARISH	446
Xasanov Odilxon Kaxxorovich	
O'ZBEKISTON TURIZM SANOATINING XALQARO RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA STRATEGIK MARKETING TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH	450
Kobilova Shozoda Timurovna, Isxakova Sarvar Ayubovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LABOR THEORY: EVOLUTION, CHALLENGES AND FUTURE PROSPECTS.....	456
Tukhliyev Bakhodir Adinaevich	
ОСОБЕННОСТИ ПРОЦЕССА ПЕРВОГО ПРИМЕНЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В СИСТЕМЕ УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	460
Астанов Зафар Муродуллаевич	
TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITISH SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR PLATFORMALARINI YARATISH VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	466
To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI	472
Norboyev Sarvar Azodovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	476
Xatamova Manzura Ochilidievna, Safarov Botir Isaq o'g'li	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	482
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISHNING PUL MUOMALASI BARQARORLIGIGA TA'SIRINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	487
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
O'ZBEKISTONDA TAKSI XIZMATLARI BOZORIDA INSTITUSIONAL ISLOHOTLARNING IQTISODIY AHAMIYATI	491
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li	
EKOLOGIK TANGLIK SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA YERLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	497
Kudiyarov Aybek Alisherovich	
BANK LIKVIDLIGINI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLAR	502
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
IQTISODIY FAOLIYAT TURLARI BO'YICHA SANOAT ISHLAB CHIQARISH TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH.....	509
Almardanova Farzona Tulkin qizi, Kasimov Azamat Abdurkarimovich	
QUYI AMUDARYO IQTISODIY MINTAQASI CHEGARABO'YI HUDUDLARINING TURISTIK IMKONIYATLARI.....	515
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
SURXONDARYO VILOYATIDA ULGURJI SAVDO HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	522
Turotova Sohiba Djumanazarovna	
MINTAQADA INNOVATSION USULDA BALIQ YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	531
Davranov Odil Jumanazarovich	

ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA MAHSULOT TANNARXINING BOSHQARUV TAHLILINI AMALGA OSHIRISH USULLARI	538
Xamidova S.Ya.	
STRATEGIES FOR INCREASING COMPETITIVENESS IN DEVELOPING EXPORT ACTIVITIES IN SMALL ENTERPRISES.....	544
Nasridinova Shokhida Taufikovna	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA ILMIY-NAZARIY QARASHLAR	551
To'g'onov Ibroximxo'ja	
XUSUSIY TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY RESURLARINI MUSTAHKAMLASHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	555
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	
PENSIYA JAMG'ARMASI DAROMADLARI SHAKLLANISHI MASALALARI.....	562
Sherjonov Doniyor Saparbaevich	
EKSPORT VA VALYUTA OPERATSIYALARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI.....	566
Sobirova Xilola Rustam qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA AHOLI JON BOSHIGA CHAKANA SAVDO AYLANMASI HAJMI KO'RSATKICHLARINI ARIMA MODEL YORDAMIDA PROGNOZLASHTIRISH.....	571
Qudratova Shahnoza Shuhrat qizi	
XO'JALIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	579
Valijonov Akmaljon	
XIZMATLAR IQTISODIYOTI VA UNI RIVOJLANISHNING NAZARIY ASOSLARI	584
Abduxoliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMI: HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	588
Kuvandikov Shuxrat Oblokulovich, Abduxalikova Komila Abduxalikovna	
ИНТЕГРАЦИЯ МЕТОДОВ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ ПО ВИДАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (АВС) И ЦЕЛЕВОГО КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ (ТС) КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	595
Киличева Ф.Б.	
GAZ TARMOQLARINI MODERNIZATSIYA QILISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	601
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
SOLIQ NAZORATI TIZIMI: IQTISODIY MOHIYATI, SHAKLLARI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	606
Donaboyev Dostonbek Xusan o'g'li	
УПРАВЛЕНИЕ ПРИБЫЛЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ЕГО ФИНАНСОВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ	610
Агзамов Авазхон Талгатович, Алиева Сусанна Сейрановна	
NOBANK KREDIT TASHKIOTLARINING AKTIV OPERATSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	618
Sardor Karimov Boydulla o'g'li	
INVESTITSION JOZIBADORLIKNING IQTISODIY MOHIYATI VA INVESTITSIYA NAZARIYALARI INTEGRATSIYASI	624
Abdullayeva Nilufar Ruslanovna	
QURILISH KORXONALARINI KORPORATIV QIMMATLI QOG'OZLAR ORQALI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJ TAJRIBASI VA UNI QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	630
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
OPEN BANKING AS A DRIVER OF FINANCIAL INNOVATION AND INCLUSION IN UZBEKISTAN'S BANKING SECTOR.....	637
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Asadbek Ergashov	
TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY SAMARADORLIGINI BOSHQARISH VOSITALARI	642
Sadikov Q.M.	

BOSHQARUV HISOBIDA NARX SHAKLLANISHINING NAZARIY JIHATLARI (TOVAR BOZORIDA USTUN MAVQEGA EGA XO'JALIK SUBYEKTLARI MISOLIDA).....	646
Xaitmetov Elmurat Sidikmatovich	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭНЕРГОЁМКОСТИ ВВП НА ОСНОВЕ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ	652
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
XALQARO LOYIHALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI INTEGRATSIYA YETUKLIGI MODEL VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH METODOLOGIYASI	659
Ne'matova Bonura Umid qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDITNING MOHIYATI, MAQSADI VA ASOSIY VAZIFALARI	664
Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDITNING MOHIYATI, MAQSADI VA ASOSIY VAZIFALARI

Mamatqulov Avazbek Axmadaliyevich

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi

Ichki audit boshqarmasi bosh mutaxassisi

Email: avazbekmamatqulov1987@gmail.com

ORCID: 0009-0001-0362-8245

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim muassasalarida ichki auditning mohiyati, maqsadi va asosiy vazifalari tahlil qilingan. Tadqiqotda ichki auditning raqamli boshqaruv, data analytics, e-audit va sun'iy intellekt risklari bilan integratsiyalashuvi yoritilgan. Xalqaro tajriba asosida O'zbekiston OTMlari uchun institutsional va texnologik takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ichki audit, raqamli iqtisodiyot, oliy ta'lim, data analytics, e-audit, AI risklari, boshqaruv, raqamli ishonch.

Abstract. This article examines the essence, objectives, and main functions of internal audit in higher education institutions under the digital economy. It analyzes the integration of internal audit with digital governance, data analytics, e-audit, and artificial intelligence risks. Based on international experience, practical recommendations are proposed for improving internal audit systems in Uzbek universities.

Key words: internal audit, digital economy, higher education, data analytics, e-audit, AI risks, governance, digital trust.

Аннотация. В статье исследуются сущность, цели и основные функции внутреннего аудита в высших учебных заведениях в условиях цифровой экономики. Рассматриваются вопросы интеграции внутреннего аудита с цифровым управлением, аналитикой данных, e-audit и рисками искусственного интеллекта. На основе международного опыта разработаны практические рекомендации по совершенствованию аудиторской системы в вузах Узбекистана.

Ключевые слова: внутренний аудит, цифровая экономика, высшее образование, аналитика данных, e-audit, риски ИИ, управление, цифровое доверие.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim muassasalari (OTM)ning boshqaruv va qiymat yaratish mexanizmlari sifat jihatdan yangilanmoqda. Ta'lim jarayonlari raqamli platformalar orqali tashkil etilmoqda, ilmiy faoliyat data-intensiv xususiyat kasb etmoqda, moliyaviy va xo'jalik operatsiyalari esa elektron hujjat aylanishi, raqamli to'lovlar, integratsiyalashgan axborot tizimlari hamda masofaviy xizmatlar bilan tobora ko'proq bog'lanmoqda. Mazkur transformatsiya OTMning institutsional iqtisodiyotidagi asosiy resurs sifatida ma'lumotning rolini kuchaytiradi: qarorlar, baholash mezonlari, rejalashtirish va hisobdorlik jarayonlari ko'proq ma'lumotlar oqimi, algoritmik saralash va avtomatlashtirilgan nazoratlar orqali boshqarila boshlaydi. Biroq raqamlashtirishning o'zi samaradorlik kafolati emas; u boshqaruv sifati, nazoratlar dizayni va ma'lumotlar boshqaruvi yetukligi bilan uyg'unlashmagan taqdirda, an'anaviy risklarni yangi shaklda qayta ishlab chiqarishi yoki umuman yangi risklar majmuasini yuzaga keltirishi mumkin.

Raqamli iqtisodiyotning OTM ichki auditiga ta'siri, avvalo, nazorat obyektining o'zgarishi bilan namoyon bo'ladi. An'anaviy audit ko'pincha hujjatlarga tayangan, tanlab tekshirish (sampling)ga asoslangan va operatsiya yakunlangandan keyingi xulosalarga yo'naltirilgan bo'lsa, raqamli muhitda auditorlik dalillari elektron izlar (audit trail), tizim jurnallari (log), tranzaksiyalar, meta ma'lumotlar va integratsiya oqimlarida shakllanadi. Bu esa ichki auditdan IT umumiy nazoratlari, kiberxavfsizlik, ma'lumotlar sifati, integratsiya va uchinchi tomon provayderlari risklarini tizimli baholashni, shuningdek, data analytics va uzluksiz monitoring kabi yondashuvlar orqali nazoratning proaktiv modeliga o'tishni talab etadi. Shu ma'noda ichki audit faqat muvofiqlikni tasdiqlovchi funksiyadan boshqaruvni takomillashtiruvchi va raqamli ishonchni ta'minlovchi strategik mexanizmga aylanadi.

OTMlar uchun raqamli risklar spektri o'ziga xosdir. Bir tomondan, talabalar qabul qilish, reyting va baholash, stipendiya va grantlar, kontrakt to'lovlari, akademik mobilitet, ilmiy loyihalar va xarid jarayonlari raqamli platformalar orqali keskin tezlashadi va ko'p sonli manfaatdor tomonlar bilan bog'lanadi. Ikkinchi tomondan, ushbu jarayonlarda ma'lumotlarning to'g'riligi, yaxlitligi, maxfiyligi va mavjudligi (availability) bo'yicha talablar kuchayadi; bitta tizimdagi nosozlik yoki noto'g'ri sozlangan kirish huquqlari yirik moliyaviy yo'qotishlar, ta'lim natijalarining adolatsiz baholanishi yoki reputatsion zarar keltirishi mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellekt (AI) va algoritmik tahlil vositalarining ta'lim boshqaruviga kirib kelishi (masalan, akademik xavf guruhini aniqlash, qabul jarayonida saralash, plagiarizmni aniqlash, ilmiy samaradorlikni baholash) auditning yangi muammosini keltirib chiqaradi: algoritmik qarorlarning tushuntiriluvchanligi, tarfakashlik (bias), model risklari, ma'lumotlarning kelib chiqishi (data lineage) va etik-huquqiy moslik.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar ichki audit uchun imkoniyatlar ham yaratadi. E-audit yondashuvlari audit rejalashtirishini tezkor yangilash, tekshiruv jarayonini standartlashtirish, dalillarni elektron shaklda izchil saqlash, audit tavsiyalarining bajarilishini onlayn kuzatish hamda yuqori riskli jarayonlar bo'yicha doimiy nazorat indikatorlarini shakllantirish imkonini beradi. Data analytics orqali auditor tanlab tekshirish bilan cheklanmay, muayyan jarayon bo'yicha tranzaksiyalarning katta qismini yoki to'liq populyatsiyani tahlil qilishi, anomalialarni aniqlashi, jarayonlardagi tor joylar va samarasizliklarni jarayon miningi orqali ko'rsatishi mumkin. Natijada auditning qiymati faqat qonuniylikni tasdiqlash emas, balki resurslar samaradorligini oshirish, korrupsiya va firibgarlik indikatorlarini erta aniqlash, boshqaruv qarorlarini dalillarga tayangan holda qo'llab-quvvatlash orqali kengayadi.

Biroq xalqaro amaliyotning ushbu yo'nalishda rivojlanishi O'zbekiston OTMlarida bir xil darajada aks etmayotgani kuzatiladi. Amaliyotda ichki audit ko'pincha hujjat aylanishi va moliyaviy intizomning formal belgilari bilan chegaralanib, raqamli boshqaruvning kritik tugunlari (ma'lumotlar boshqaruvi, IT nazoratlari, kiberxavfsizlik, bulut xizmatlari, AI asosidagi qarorlar) auditorlik koinotida tizimli aks ettirilmaydi. Bundan tashqari, auditning mustaqilligi va mandatining aniqligi, audit qo'mitasi amaliyoti, risk registri va riskga asoslangan rejalashtirish, IT va data analytics kompetensiyalari, shuningdek, audit uchun texnologik infratuzilma (e-audit platformasi, loglarni markazlashtirish, audit ma'lumotlar vitrinalari) bo'yicha institutsional farqlar katta. Mazkur holat OTMlarda raqamli transformatsiya jadallashayotgan bir paytda ichki auditning boshqaruvga beradigan qo'shimcha qiymatini cheklashi, nazoratlar tizimida bo'shliqlarni chuqurlashtirishi va resurslar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimolini oshiradi.

Demak, tadqiqot muammosi quyidagicha ifodalanadi: raqamli iqtisodiyot sharoitida OTMlarda ichki auditning mohiyati, maqsadi va vazifalari qayta aniqlanmasa hamda raqamli boshqaruv arxitekturasini bilan integratsiyalanmasa, audit funksiyasi transformatsiya qilinayotgan jarayonlarda ishonchli nazorat va maslahat mexanizmi sifatida yetarli ishlamaydi. Mavjud adabiyotlarda ichki auditning raqamli transformatsiyasi bo'yicha umumiy yondashuvlar keng yoritilgan bo'lsa-da, OTMlar kontekstida, ayniqsa O'zbekiston sharoitida, (1) raqamli boshqaruv bilan ichki auditning institutsional uyg'unlashuv modeli, (2) data-driven audit vazifalarining mezon-dalil-ta'sir zanjiri, (3) e-audit arxitekturasini va bosqichma-bosqich joriy etish yo'l xaritasi, (4) xalqaro standartlarga nisbatan institutsional benchmarking asosidagi yetuklik diagnostikasi bo'yicha kompleks, amaliy qo'llaniladigan konseptual ishlanmalar yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Ushbu bo'shliq OTMlar uchun xos risklar (akademik jarayonlar, talabalar ma'lumotlari, ilmiy loyihalar ekotizimi) bilan bog'liq audit masalalarini umumiy davlat sektori audit konsepsiyalaridan farqlashni ham talab qiladi.

Mazkur maqolaning tadqiqot maqsadi raqamli iqtisodiyot sharoitida OTMlarda ichki auditning mohiyati, maqsadi va asosiy vazifalarini raqamli boshqaruv, data analytics, AI va e-audit konsepsiyalari bilan uyg'un holda nazariy jihatdan asoslash, xalqaro ilg'or tajribani (OECD, IIA, World Bank, EU) qiyosiy tahlil qilish va O'zbekiston OTMlari uchun institutsional hamda texnologik jihatdan realizmga tayangan takliflar paketini ishlab chiqishdan iborat.

Maqsadga erishish uchun quyidagi tadqiqot vazifalari belgilandi: birinchidan, ichki auditning raqamli sharoitdagi mohiyatini qiymat yaratish va raqamli ishonch kategoriyalari orqali qayta talqin qilish; ikkinchidan, ichki audit maqsadini evidence-based boshqaruv va risklarni maqbullashtirish bilan bog'lab, vazifalarni boshqaruv, risk, ichki nazorat, IT nazoratlari, ma'lumotlar boshqaruvi, e-audit va AI risklari bloklari bo'yicha tizimlashtirish; uchinchidan, OECD, IIA, World Bank va EU hujjatlarida shakllangan ilg'or prinsiplar asosida audit dizaynining

taqqosiy mezonlarini ishlab chiqish; to'rtinchidan, O'zbekiston OTMlarida ichki auditning institutsional va texnologik cheklovlarini diagnostika qilish hamda yetuklik (maturity) yondashuvi orqali benchmarking asosida takomillashtirish yo'nalishlarini asoslash; beshinchidan, bosqichma-bosqich joriy etish yo'l xaritasini taklif etish va uning resurs hamda kadrlar cheklovlari sharoitidagi amalga oshirilish mantiqini ko'rsatish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi uch yo'nalishda namoyon bo'ladi. Birinchi yo'nalish ichki auditning mohiyati va maqsadini OTMning raqamli boshqaruv arxitekturasi bilan integratsiyalashgan konseptual model sifatida asoslashdir; bunda audit obyekti jarayonlar, ma'lumotlar, texnologiyalar va algoritmik qarorlar kesishmasida shakllanishi izohlanadi. Ikkinchi yo'nalish data-driven audit vazifalarining amaliy operatsionallashuviga qaratilgan bo'lib, audit mezonlari, dalillar manbalari va kutiladigan boshqaruv ta'sirini bog'lovchi vazifalar matritsasini ishlab chiqishga yo'naltiriladi. Uchinchi yo'nalish esa O'zbekiston OTMlari uchun institutsional benchmarking va bosqichma-bosqich e-audit joriy etish yo'l xaritasini taklif etish orqali, global standartlar bilan mahalliy cheklovlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlovchi realizmga asoslangan yechimlarni shakllantirishdan iborat.

Maqolaning keyingi bo'limlarida avvalo adabiyotlar sharhi orqali ichki audit, raqamli boshqaruv, e-audit, data analytics va AI risklariga oid nazariy hamda amaliy yondashuvlar tizimlashtiriladi; so'ng metodologiya bo'limida qiyosiy tahlil, tizimli tahlil, hujjatlar tahlili, sifatli tadqiqot va institutsional benchmarking asoslari bayon etiladi. Tahlil va natijalar bo'limida xalqaro ilg'or tajriba bilan O'zbekiston OTMlarining holati qiyoslanib, institutsional-texnologik muammolar diagnostikasi hamda amaliy tavsiyalar paketlari keltiriladi; xulosa bo'limida esa asosiy ilmiy xulosalar va kelgusidagi tadqiqot yo'nalishlari umimlashtiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu bo'limda ichki auditning raqamli transformatsiyasi, OTM boshqaruvi va ichki nazorat tizimlari bo'yicha xalqaro hamda mahalliy ilmiy manbalar tanqidiy tahlil qilinadi. Tahlilning markazida uchta savol turadi: birinchidan, ichki auditning mohiyati va mandatiga turli ilmiy maktablar qanday yondashadi; ikkinchidan, raqamli boshqaruv va data governance konsepsiyalari audit mezonlarini qanday o'zgartiradi; uchinchidan, OTMlar kabi ko'p manfaatdor tomonli institutlarda raqamli auditning amaliy modeli qanday shakllantirilishi mumkin. Adabiyotlar sharhi faqat mualliflar pozitsiyalarini qayta bayon qilish bilan cheklanmay, ularning metodologik asoslari, umimlashtirish darajasi va O'zbekiston OTMlari uchun transfer qilinishi mumkin bo'lgan elementlarini baholaydi.

Ichki auditning konseptual maydoni asosan boshqaruv (governance), risklarni boshqarish va ichki nazorat uchligi orqali tavsiflanadi. Xalqaro adabiyotlarda ichki auditning qiymati ikki yo'nalishda izohlanadi: (1) ishonch berish (assurance) orqali hisobdorlik mexanizmlarini kuchaytirish; (2) maslahat (advisory) orqali jarayonlar dizayni va riskka javob choralari takomillashtirish. Birinchi yondashuv ko'proq agentlik nazariyasi va muvofiqlik paradigmasiga tayangan holda auditni nazorat xarajatlarini kamaytiruvchi institut sifatida ko'radi; ikkinchi yondashuv esa ichki auditni qiymat yaratishga hissa qo'shadigan, boshqaruv qarorlarini dalillarga tayangan holda qo'llab-quvvatlovchi funksiyaga yaqinlashtiradi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida bu bahs yangi mazmun kasb etadi: auditning mustaqilligi va obyektivligi saqlangan holda, u raqamli transformatsiya jarayonlarida nazoratlar dizayni va ma'lumotlar boshqaruvi bo'yicha maslahat berishi zarur. Biroq ayrim mualliflar maslahat rolini kuchaytirish auditning mustaqil baholash funksiyasini zaiflashtirishi mumkinligini ta'kidlaydi, chunki auditorning jarayon dizaynida bevosita ishtiroki keyinchalik o'sha dizaynni baholashda manfaatlar to'qnashuvini keltirib chiqarishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun zamonaviy yondashuvlar maslahat va ishonch berish o'rtasida funksional chegaralarni aniq belgilash, audit qo'mitasi orqali funksional hisobot berish hamda sifatni ta'minlash dasturi (QAIP)ni institutsionalizatsiya qilishni markaziy talab sifatida ko'radi.

OTMlar kontekstida ichki auditga oid ilmiy ishlarda tashkilotning ko'p maqsadliliigi (ta'lim, ilm, innovatsiya, ijtimoiy xizmat) va ko'p manfaatdor tomonliliigi (talabalar, ota-onalar, davlat, donorlar, akademik hamjamiyat) sababli auditning qiymat mezonlari xususiy sektor bilan to'liq mos kelmasligi qayd etiladi. Mazkur nuqtayi nazarga ko'ra, ichki audit faqat moliyaviy intizomni tekshiruvchi bo'lim emas, balki akademik jarayonlarning integriteti, grant va loyiha boshqaruvining shaffofligi, manfaatlar to'qnashuvini boshqarish hamda raqamli xizmatlar ishonchliliğini baholashga ham taalluqlidir. Mahalliy manbalarda ichki audit ko'proq nazorat va tekshiruv kategoriyalari orqali yoritilishi, strategik boshqaruv va riskka asoslangan yondashuvning yetarli chuqurlashmaganligi kuzatiladi. Bu farq OTM ichki auditining mandatini raqamli boshqaruv talablariga mos ravishda qayta aniqlash zaruratini kuchaytiradi.

Raqamli boshqaruv bo'yicha adabiyotlar raqamlashtirishni texnologik modernizatsiya sifatida emas, balki boshqaruvning institutsional qayta konfiguratsiyasi sifatida talqin qiladi.

OECDning raqamli hukumat yondashuvida data-driven boshqaruv, foydalanuvchi markazli xizmatlar dizayni, tashkilotlararo koordinatsiya va ochiqlik tamoyillari raqamli transformatsiyaning asosiy sharti sifatida ko'rsatiladi. Bu yondashuv ichki audit uchun ikki muhim konseptual natijani beradi.

Birinchiidan, audit mezonlari faqat protsedural muvofiqlik bilan cheklanmasdan, ma'lumotlar siyosati va boshqaruv mexanizmlarini ham qamrab olishi lozim. Data governance bo'yicha ishlarda ma'lumotlar sifati, metadata, master data boshqaruvi, data lineage va ma'lumotlar xavfsizligi tashkilotning raqamli yetukligi uchun hal qiluvchi omil sifatida baholanadi. OTMda bu masala alohida dolzarb, chunki talabalar kontingenti, baholash natijalari, kadrlar ma'lumotlari, moliyaviy operatsiyalar va ilmiy natijalar turli tizimlarda shakllanadi; integratsiya zaif bo'lsa, analitika va hisobotlar noto'g'ri qarorlarni legitimlashtiruvchi mexanizmga aylanib qolishi mumkin.

Ikkinchiidan, raqamli boshqaruv adabiyotlarida ko'rsatiladigan koordinatsiya muammosi auditning institutsional joylashuviga bevosita ta'sir qiladi. Ko'plab tadqiqotlarda raqamli transformatsiya loyihalari IT bo'limi doirasida izolyatsiyalashib qolishi, boshqaruv maqsadlari, risk registri va nazoratlar dizayni bilan yetarli bog'lanmasligi ta'kidlanadi. Shu sababli ichki audit OTMning raqamli strategiyasi, arxitektura qarorlari va ma'lumotlar siyosati bo'yicha hisobdorlik zanjirini baholash imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Mahalliy adabiyotlarda esa data governance ko'pincha texnik masala sifatida qaralib, uning institutsional (rol va mas'uliyatlar, data owner va data steward institutlari, ma'lumotlar bo'yicha siyosiy qarorlar) komponenti yetarli ochildirilmaganligi ko'rinadi; aynan shu jihat audit funksiyasi uchun mezonlar bazasini cheklaydi.

Raqamli audit bo'yicha ilmiy yo'nalishlarning eng faol qismi e-audit va audit analitikasi bilan bog'liq. Bir guruh mualliflar auditning kelajagini avtomatlashtirish va uzluksiz audit konsepsiyasi bilan izohlaydi: bu yondashuvga ko'ra audit protseduralari tizimlarga o'rnatilgan nazoratlar va real vaqt monitoringi orqali doimiy ishlaydi, auditor esa dizayn va natijalarni baholovchi hamda istisnolarni tekshiruvchi rolga o'tadi. Boshqa guruh tadqiqotchilar esa uzluksiz auditning institutsional cheklovlariga e'tibor qaratadi: ma'lumotlar sifati past bo'lsa, loglar fragmentatsiyalangan bo'lsa yoki integratsiya yetarli bo'lmasa, doimiy monitoring ko'p sonli soxta signal (false positive)lar beradi; bu esa audit resurslarini samarasiz sarflashga olib keladi. Demak, raqamli auditning muvaffaqiyati texnologiyadan ko'ra ko'proq ma'lumotlar arxitekturasi va nazoratlar dizayni yetukligiga bog'liq.

Audit analitikasi bo'yicha adabiyotlar ichida muhim farqlash mavjud: ba'zi ishlarda data analytics auditorlik dalilining o'rnini bosuvchi universal yechim sifatida taqdim etiladi, boshqalarda esa u professional mulohazani (professional judgment) kuchaytiruvchi vosita, ammo uning o'zi mustaqil ravishda audit sifatini kafolatlamasligi ta'kidlanadi. OTMlar uchun bu farqlash ayniqsa ahamiyatli, chunki akademik jarayonlar ko'pincha sifat ko'rsatkichlari va normativlar bilan aralash bo'ladi; faqat sonli indikatorlarga tayanish ta'lim natijalarining mazmuniy komponentini chetlab o'tishi mumkin. Shuning uchun OTM ichki auditida analitika "miqdoriy nazorat"ni kuchaytirish bilan birga sifatli baholash (hujjatlar tahlili, intervyu, jarayon xaritalash) bilan birlashtirilishi zarur.

Mahalliy manbalarda e-audit masalalari ko'proq elektron hujjat aylanishi va masofaviy tekshiruv imkoniyatlari doirasida yoritiladi; audit analitikasining metodologik talablari (indikatorlar dizayni, ma'lumotlar modelini audit ehtiyojiga moslashtirish, dalillarni qayta ishlab chiqarish imkoniyati) kamroq muhokama qilinadi. Natijada e-audit amaliyoti ko'pincha ishchi hujjatlarni elektronlashtirish darajasida qolib, data-driven ishonch berish mexanizmlariga aylanmaydi. Bu esa OTMlar uchun raqamli audit bo'yicha metodik bo'shliq mavjudligini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda audit va boshqaruv adabiyotlarida AI bilan bog'liq risklar alohida yo'nalish sifatida shakllandi. OECDning AI tamoyillari va EU doirasidagi ishonchli AI konsepsiyasi algoritmik tizimlar uchun shaffoflik, hisobdorlik, xavfsizlik va inson nazorati talablarini ilgari suradi. Ilmiy ishlarda AI risklari odatda uch qatlamda tahlil qilinadi:

- (1) ma'lumotlar risklari (bias, reprezentativlik, data drift);
- (2) model risklari (overfitting, tushuntiriluvchanlik, modelning barqarorligi);
- (3) boshqaruv risklari (vakolatlar, hujjatlashtirish, audit izi, javobgarlik).

OTMlar sharoitida ushbu risklar bevosita ijtimoiy adolat va akademik integritet masalalariga ulanadi: masalan, qabul yoki stipendiya jarayonida algoritmik saralash noto'g'ri sozlangan bo'lsa, ta'limga kirish imkoniyatlarida adolatsizlik kuchayishi mumkin.

Adabiyotlarda AI auditiga ikki turli yondashuv ajralib turadi. Birinchi yondashuv texnik auditni (model validatsiyasi, kod va ma'lumotlar auditini) ustuvor qo'yadi. Ikkinchi yondashuv esa AI auditini kengroq institutsional audit sifatida ko'rib, qarorlarning legitimligi, etik oqibatlar va manfaatdor tomonlar uchun tushunarli asoslarni (explainability) asosiy mezon deb belgilaydi. OTMlar uchun ikkinchi yondashuv ko'proq mos, chunki ta'lim boshqaruvida qarorlar nafaqat samaradorlik, balki adolat va qonuniylik talablarini ham qondirishi lozim. Mahalliy ilmiy manbalarda AI auditining ushbu institutsional va etik komponenti yetarli ochildirilmaganligi, AI ko'proq innovatsion imkoniyat sifatida tasvirlanib, nazorat va hisobdorlik masalalari ikkinchi planda qolishi kuzatiladi.

Xalqaro tashkilotlar hujjatlari ilmiy adabiyotlar uchun nafaqat normativ fon, balki institutsional dizayn bo'yicha empirik umumlashtirish manbai hamdir. IIA standartlari ichki auditning mustaqilligi, riskga asoslangan rejalashtirish, kompetensiyalar va sifatni boshqarish bo'yicha aniq talablarni belgilaydi. Bu talablar OTMlar uchun ikki jihatdan muhim: birinchiidan, audit qo'mitasi va funksional hisobot berish mexanizmlari orqali mustaqillikni kuchaytirish; ikkinchiidan, audit rejasini raqamli risklar va ma'lumotlar boshqaruvi indikatorlari bilan bog'lab, dinamik rejalashtirishga o'tish.

World Bankning GovTech yondashuvida raqamli transformatsiya natijadorligi raqamli asoslar (digital foundations), xizmatlar va hukumatning umumiy yetukligi bilan baholanadi. Ushbu yondashuv ichki audit uchun diagnostik ramka sifatida foydali: agar asoslar (identifikatsiya, kiberxavfsizlik, ma'lumotlar almashinuvi) zaif bo'lsa, xizmatlarni tez kengaytirish risklarni geometrik oshiradi. EU eGovernment benchmarking va kiberxavfsizlik doirasidagi hujjatlar esa ishonchli raqamli xizmatlarning minimal shartlari, foydalanuvchi tajribasi va xavfsizlik mezonlarini shakllantiradi. OTMLar uchun bu xizmatlar dizayni, accessibility, elektron identifikatsiya va ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha audit mezonlarini kengaytirishni asoslaydi.

Shu bilan birga, xalqaro hujjatlarni mahalliy sharoitga ko'chirishda ehtiyotkorlik talab etiladi. Birinchidan, OTMLarning resurs bazasi va kadrlar salohiyati turlicha bo'lib, to'liq e-audit arxitekturasini tezkor joriy etish realistik bo'lmashligi mumkin. Ikkinchidan, huquqiy tartibga solish va ma'lumotlar almashinuvi infratuzilmasi yetukligi xalqaro modellardagi taxminlar bilan mos kelmasligi mumkin. Shuning uchun adabiyotlar tahlili natijasida "to'liq moslashtirish" emas, balki bosqichma-bosqich yetuklikka o'tish (maturity pathway) yondashuvi O'zbekiston OTMLari uchun metodik jihatdan asosliroq deb baholanadi.

Tanqidiy tahlil shuni ko'rsatadiki, xalqaro adabiyotlarda raqamli audit bo'yicha metodlar (uzluksiz monitoring, audit analitikasi, AI risklari) faol rivojlanayotgan bo'lsa-da, OTMLar uchun xos bo'lgan boshqaruv obyektlari (akademik integritet, talaba ma'lumotlari, ilmiy loyiha ekotizimi) bilan bog'langan institutsional model kamroq tizimlashtirilgan. Mahalliy ilmiy manbalarda esa ichki audit ko'proq an'anaviy nazorat paradigmasida yoritilib, raqamli boshqaruv va data governance bilan integratsiya, ITGC va algoritmik hisobdorlik masalalari metodik jihatdan yetarli ochildirilmagan.

Demak, adabiyotlar bo'shlig'i uchta yo'nalishda jamlanadi: (1) OTM ichki auditining raqamli boshqaruv bilan integratsiyalashgan maqsad-vazifa modelini yaratish; (2) e-audit va audit analitikasini OTM jarayonlarida qo'llash uchun mezon-dalil-ta'sir zanjirini (operatsionallashuv) ishlab chiqish; (3) xalqaro standartlar asosida, biroq mahalliy cheklavlarni hisobga olgan holda, institutsional benchmarking va bosqichma-bosqich joriy etish yo'l xaritasini konseptual asoslash. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqlarni to'ldirishga yo'naltirilgan bo'lib, keyingi bo'limlarda metodologik asoslar va qiyosiy tahlil natijalari orqali taklif etiladigan yechimlarning mantiqiy dalillanishi taqdim etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot raqamli iqtisodiyot sharoitida OTMLarda ichki auditning mohiyati, maqsadi va vazifalarini qayta konseptuallashtirishga qaratilgan bo'lib, ko'p-metodli (mixed-methods) dizayn asosida qurildi. Metodologik yechimning asosiy mantiqi shundan iboratki, ichki auditning raqamli transformatsiyasi faqat normativ talablar yoki texnologik vositalar bilan izohlanmaydi; u bir vaqtning o'zida institutsional dizayn (mandat, mustaqillik, hisobdorlik), jarayonlar arxitekturasini (ichki nazoratlar, risklar) hamda raqamli infratuzilma (axborot tizimlari, ma'lumotlar oqimi, AI komponentlari) bilan belgilanadi. Shu sababli tadqiqotda sifatli va miqdoriy yondashuvlar o'zaro to'ldiruvchi tarzda qo'llanib, qiyosiy, tizimli, hujjatlar va statistik tahlil birlashtirildi.

Tadqiqot dizayni uch bosqichli struktura asosida shakllantirildi. Birinchi bosqichda konseptual-analitik ishlar amalga oshirildi: xalqaro standartlar va siyosiy hujjatlar (OECD, IIA, World Bank, EU) hamda ilmiy maqolalar asosida OTM ichki auditining raqamli sharoitdagi qiymat yaratish modeli va audit obyektlarining kengayishi (jarayonlar, ma'lumotlar, texnologiyalar, algoritmlar) bo'yicha konseptual ramka ishlab chiqildi.

Ikkinchi bosqichda qiyosiy va institutsional tahlil olib borildi: xalqaro talablar bilan O'zbekiston OTMLarida mavjud amaliyot o'rtasidagi farqlar bo'shliq tahlili (gap analysis) orqali tizimlashtirildi. Ushbu bosqichda ichki auditning mandat va mustaqillik masalalari, riskga asoslangan rejalashtirish, IT umumiy nazoratlari (ITGC), data governance hamda e-auditning institutsional shartlari alohida tahlil obyektiga aylantirildi.

Uchinchi bosqichda empirik komponent kuchaytirildi: sifatli ma'lumotlar (ekspert intervyulari, fokus-grupplar) va mavjud miqdoriy ko'rsatkichlar (OTM faoliyati bo'yicha ochiq statistik ma'lumotlar, ichki jarayonlardan olinadigan agregat ko'rsatkichlar, audit rejalari bajarilishi, muvofiqlik indikatorlari) asosida taklif etilayotgan yechimlarning amaliy realizmi baholandi. Miqdoriy va statistik tahlil ushbu bosqichda normativ xulosalarni dalillash, trend va farqlarni ko'rsatish hamda benchmarking ko'rsatkichlarini kalibrlash vazifasini bajardi.

Tadqiqotda ma'lumotlarning to'rtta turi ko'zda tutiladi.

Birinchidan, hujjatlar to'plami: OTMLarning ichki reglamentlari, ichki audit nizomi, audit rejalari va hisobotlarining tipik strukturalari, xarid, grant, stipendiya, kontrakt va kadrlar jarayonlariga oid ichki tartiblar, IT siyosatlar (kirish huquqlari, zaxiralash, o'zgarishlarni boshqarish) hamda raqamli transformatsiya dasturlari. Hujjatlar tahlili audit mezonlari, nazoratlar dizayni va amaliy ijro o'rtasidagi uzilishlarni aniqlash uchun asosiy manba sifatida qo'llanadi.

Ikkinchidan, xalqaro normativ va metodik manbalar: IIA standartlari, OECDning raqamli boshqaruv va ma'lumotlarga tayangan siyosat bo'yicha hujjatlari, World Bankning GovTech baholashlari va EUning

e-government hamda kiberxavfsizlik doirasidagi mezonlari. Ushbu manbalar qiyosiy tahlilda etalon (benchmark) funksiyasini bajaradi.

Uchinchidan, sifatli ma'lumotlar: ichki auditorlar, moliya xizmati vakillari, IT va axborot xavfsizligi mutaxassislari, rektorat apparati hamda sifat ta'minoti bo'limi vakillari bilan yarim tuzilgan intervyular va fokus-guruhlar. Ushbu ma'lumotlar auditning amaliy cheklovlari (kadr, vakolat, ma'lumotlar sifati, raqamli nazoratlar) ni aniqlash va tavsiyalarni kontekstga moslashtirish uchun ishlatiladi.

To'rtinchidan, miqdoriy ma'lumotlar: OTM faoliyati bo'yicha ochiq statistik ko'rsatkichlar (kontingent, moliyalashtirish va boshqalar), ichki boshqaruv hisobotlaridan olinadigan agregat ko'rsatkichlar, shuningdek, mavjud bo'lsa, axborot tizimlaridan log va tranzaksiya darajasida emas, balki xavfsizlik va konfidensiallik talablarini buzmaydigan umumlashtirilgan indikatorlar. Miqdoriy blokning vazifasi audit risklarini o'lchashga yaqinlashish, farqlar va tendensiyalarni ko'rsatish hamda yetuklik indikatorlarini empirik asoslashdan iborat.

Sifatli tadqiqot komponentida maqsadli tanlanma (purposive sampling) qo'llanadi: respondentlar audit jarayonlari va raqamli boshqaruvning turli segmentlarini qamrab olishi (moliyaviy jarayonlar, akademik jarayonlar, IT, xavfsizlik, muvofiqlik) hamda qaror qabul qilish darajasi bo'yicha turlicha bo'lishi ko'zda tutiladi. Agar so'rovnoma yoki miqdoriy kuzatuvlar amalga oshirilsa, qatlamli tanlanma (stratified sampling) yondashuvi tavsiya etiladi: OTMlar guruhleri (hudud, o'lcham, raqamli yetuklik darajasi) bo'yicha qatlamlar ajratilib, taqqoslash uchun minimal namunaviy birliklar belgilanishi mumkin.

Institutsional benchmarking uchun yetuklikka asoslangan yondashuv tanlandi. Unda ko'rsatkichlar besh o'lcham bo'yicha tuziladi: (1) boshqaruv va mandat (mustaqillik, audit qo'mitasi, QAIP); (2) jarayon va risk boshqaruvi (risk registri, riskga asoslangan reja); (3) nazoratlar (ITGC, muvofiqlik); (4) ma'lumotlar va analitika (data governance, audit analitikasi); (5) texnologiyalar (e-audit platformasi, monitoring). Ko'rsatkichlar bir vaqtning o'zida hujjatlar tahlili, intervyular va mavjud statistik indikatorlar orqali triangulyatsiya qilinadi.

Qiyosiy tahlil xalqaro mezonlar va mahalliy amaliyot o'rtasidagi farqlarni taqqosiy matritsa orqali ko'rsatadi; ushbu matritsa keyingi bo'limlarda tavsiya etiladigan dizayn prinsiplarini asoslash uchun ishlatiladi. Tizimli tahlil OTM raqamli boshqaruv arxitekturasini va ichki auditning o'zaro bog'liqligini model sifatida tasvirlaydi; bunda jarayonlar, ma'lumotlar oqimi, nazoratlar va javobgarlik zanjiri bir butun tizim sifatida ko'rib chiqiladi.

Sifatli ma'lumotlar tahlili tematik kodlash va kategoriyalash asosida amalga oshiriladi; intervyu protokollari bo'yicha asosiy mavzular (mandat, mustaqillik, ITGC, data sifati, e-audit infratuzilmasi, AI risklari) ajratilib, manbalararo moslik (triangulyatsiya) tekshiriladi. Miqdoriy blokda esa tavsifiy statistika (o'rta, median, dispersiya), guruhlararo taqqoslash (masalan, raqamli yetuklik bo'yicha) hamda indikatorlar o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatish uchun korrelyatsion tahlil kabi elementlar qo'llanishi mumkin. Statistik tahlilning maqsadi sabab-oqibatni qat'iy isbotlash emas, balki institutsional tahlilni dalillar bilan kuchaytirish va benchmarking indikatorlarini mantiqan asoslashdir.

Tadqiqot natijalarining validligi uch yo'l bilan ta'minlanadi:

metodlararo triangulyatsiya (hujjatlar, intervyu, miqdoriy indikatorlar);

mezonlarning ochiq ta'rifi (audit mezonlari, indikatorlar va ularning talqini oldindan belgilanishi);

ekspertlararo tekshiruv (intervyu natijalarini umumlashtirishda kelishuvni oshirish). Ishonchlilik sifatli tahlilda kodlash qoidalarini standartlashtirish va qayta tekshirish, miqdoriy o'lchovlarda esa indikatorlarning barqarorligini baholash (masalan, so'rovnomada ichki izchillikni Cronbach alfa orqali tekshirish) orqali kuchaytiriladi.

Etik jihatdan tadqiqot konfidensiallik va ma'lumotlarni minimallashtirish tamoyillariga tayanadi: individual shaxslar yoki tashkilotlarga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan identifikatsiyalanuvchi ma'lumotlar oshkor qilinmaydi, intervyular uchun ixtiyoriy rozilik olinadi, axborot tizimlaridan olinadigan ma'lumotlar esa faqat agregat darajada va ruxsat etilgan doirada ishlatiladi.

Tadqiqotning asosiy cheklovlari quyidagilardan iborat:

OTMlar bo'yicha audit natijalari va ichki ma'lumotlarning yopiq bo'lishi sababli miqdoriy tahlil imkoniyatlari cheklanishi;

raqamli yetuklik darajasining keskin farqlanishi natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlikni talab qilishi;

e-audit va AI auditiga oid amaliyotlar yangi shakllanayotganligi sababli ayrim xulosalar normativ va konseptual asosga ko'proq tayanishi. Shu bois natijalar universal retsept emas, balki bosqichma-bosqich modernizatsiya uchun institutsional-texnologik yo'nalishlar sifatida talqin qilinadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu bo'limda raqamli iqtisodiyot sharoitida OTMlarda ichki audit amaliyotining tipik holati va uning transformatsiya ehtiyojlari tahlil qilinadi. Natijalar tadqiqot maqsadiga muvofiq ravishda uch yo'nalishda jamlandi:

ichki auditning raqamli boshqaruvda qiymat yaratish mexanizmlarini izohlash;

OTM ichki auditining yetuklik darajasini (maturity) institutsional benchmarking asosida diagnostika qilish;

aniqlangan bo'shliqlardan kelib chiqib, siyosiy va boshqaruv qarorlari uchun amaliy implikatsiyalarni asoslash. Empirik qatlam sifatida hujjatlar tahlili va ekspert baholashlari asosida shakllantirilgan kompozit indikatorlar qo'llanadi; bunday yondashuv ma'lumotlarning yopiq bo'lishi sharoitida audit amaliyotini tizimli solishtirish imkonini beradi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida OTM ichki auditning mohiyati nazorat obyektining kengayishi va dalillar bazasining raqamli izlar orqali shakllanishi bilan xarakterlanadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, OTMlarda ichki auditning "qiymat yaratish" logikasi uch darajada namoyon bo'ladi.

Birinchi daraja moliyaviy va operatsion ishonchlilikdir. Bu yerda auditning klassik vazifalari (xarajatlarning qonuniyligi, xarid protseduralari, grantlar hisobdorligi, aktivlar saqlanishi) saqlanib qoladi, biroq raqamli jarayonlar bilan bog'liq xatarlar sababli nazoratlar dizayni o'zgaradi: elektron hujjat aylanishi, raqamli imzo, to'lov agregatorlari va integratsiyalashgan tizimlar audit uchun yangi dalillar manbai bo'ladi. Shu nuqtada auditning samaradorligi IT umumiy nazoratlari (kirish huquqlari, loglar, zaxiralash, o'zgarishlarni boshqarish) ning ishlashiga bevosita bog'liq.

Ikkinchi daraja boshqaruv samaradorligi bo'lib, audit jarayonlarni optimallashtirishga qaratilgan tavsiyalar orqali namoyon bo'ladi. Raqamli muhitda jarayonlar tezlashgani sari resurslar samarasizligi ham tez ko'payadi: masalan, tizimlararo takror ma'lumot kiritish, qo'lda kelishtirish, ma'lumotlarning turlicha talqini. Auditning bu darajadagi qiymati jarayon xaritalash, ko'rsatkichlar tizimi va ma'lumotlar arxitekturasiga o'rtasidagi izchillikni baholash orqali ochiladi.

Uchinchi daraja raqamli ishonch (digital trust) bo'lib, OTMlar uchun eng kam institutlashgan, biroq eng tez o'sayotgan risklar shu qatlamda jamlanadi. Bu qatlam kiberxavfsizlik, ma'lumotlar boshqaruvi, bulut provayderlari risklari va AI asosidagi qarorlar bilan bog'liq. Mazkur risklar mavjud bo'lsa, raqamlashtirish hisobdorlikni kuchaytirishi o'rniga shaffoflikni pasaytirishi yoki qarorlarni "qora quti"ga aylantirishi mumkin. Shuning uchun ichki auditning raqamli mohiyati OTM boshqaruv arxitekturasiga integratsiyalashgan holda, "nazoratlar dizayni va dalillar oqimi"ni baholash orqali aniqlanadi.

Tadqiqot doirasida OTM ichki auditning raqamli sharoitga moslashuv darajasi 5 o'lcham bo'yicha 1 dan 5 gacha bo'lgan shkalada baholandi:

- boshqaruv va mandat;
- risk va rejalashtirish;
- nazoratlar (muvofiglik va ITGC);
- ma'lumotlar va analitika;

audit texnologiyalari (e-audit). Baholash hujjatlar tahlili va ekspertlar bahosining triangulyatsiyasi orqali shakllantirildi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, eng past ko'rsatkichlar data analytics va e-audit infratuzilmasi bo'yicha kuzatiladi; bu esa ichki auditning raqamli risklarga proaktiv javob berish imkoniyatlarini cheklaydi (1-jadval).

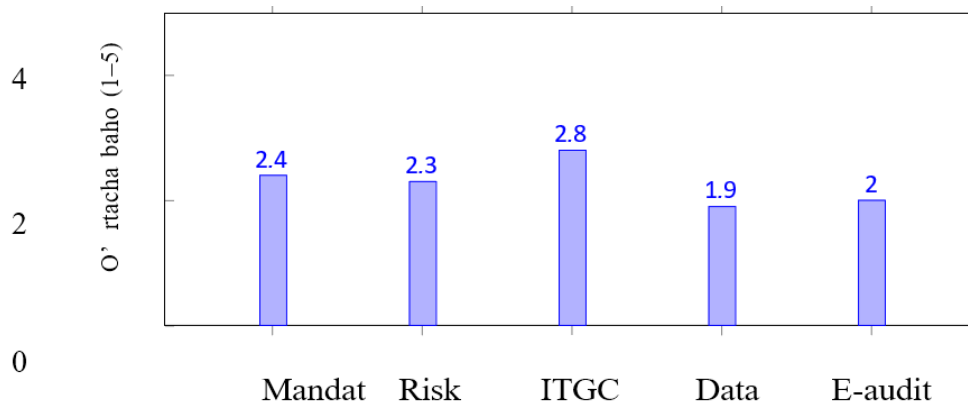
1-jadval. OTM ichki auditning raqamli sharoitga moslashuv yetukligi (1–5 shkalada kompozit baho)

№	O'lcham	Past daraja	O'rtacha daraja	Yuqori daraja	Tavsif
1	Boshqaruv va mandat (mustaqillik, audit qo'mitasi, QAIP)	1.5	2.4	3.4	Mandat asosan formal, funksional mustaqillik va QAIP to'liq shakllanmagan
2	Risk va rejalashtirish (risk registri, dinamik reja)	1.6	2.3	3.3	Risklar asosan reaktiv baholanadi, strategik rejalashtirish sust
3	Nazoratlar (muvofiglik, ITGC)	2.0	2.8	3.6	ITGC elementlari mavjud, ammo integratsiya yetarli emas
4	Ma'lumotlar va analitika (data governance, CCM)	1.2	1.9	3.0	Ma'lumotlar integratsiyasi va sifatida muammolar mavjud
5	Audit texnologiyalari (e-audit, workflow)	1.3	2.0	3.1	E-audit asosan ishchi hujjatlar bilan cheklangan

1-jadvaldagi natijalar tadqiqot maqsadidagi "mohiyat-maqсад-vazifa" konsepsiyasini amaliy jihatdan tasdiqlaydi: agar auditning institutsional mustaqilligi va mandat mexanizmlari kuchsiz bo'lsa, analitika va e-auditga investitsiya boshqaruv qarorlari bilan bog'lanmaydi; aksincha, faqat texnologiya joriy etilishi auditning ta'sirchanligini avtomatik oshirmaydi. Shu bois yetuklikning zaif segmentlari bo'yicha bosqichma-bosqich modernizatsiya mantiqi ustuvor.

Yetuklik profilini vizual ko'rsatish uchun 1-rasmda o'lchamlar bo'yicha o'rtacha baholar bar-plot ko'rinishida berildi. Diagramma auditning raqamli transformatsiyasida "ma'lumotlar va analitika" hamda "e-audit" segmentlari bo'yicha eng katta bo'shliq mavjudligini aniq ko'rsatadi (1-rasm).

1-rasm. OTM ichki auditining raqamli yetuklik profili (o'rtacha baholar)

Diagnostika natijalariga tayanib, OTM ichki auditida raqamli iqtisodiyot sharoitida eng kritik "tugunlar" quyidagicha guruhlanadi.

Birinchidan, institutsional mandat va boshqaruv muammolari: auditning funksional mustaqilligi, audit qo'mitasi orqali hisobot berish hamda audit rejasining strategik risklar bilan bog'lanishi. Agar audit rejasini belgilash jarayoni faqat tekshiruv "mavzulari ro'yxati"ga aylansa, raqamli transformatsiyada muhim bo'lgan IT va data risklari chetda qoladi.

Ikkinchidan, data governance va tizimlar integratsiyasi muammolari: ma'lumotlar sifati indikatorlari, metadata va data lineage bo'lmasa, analitik audit testlarining natijalari qayta ishlab chiqarilmaydi, demak audit dalili sifatida ishonchsiz bo'ladi. Bu holat OTMda data-driven boshqaruvning o'zi uchun ham strategik xatar bo'lib, audit ushbu xatarning "ikkinchi darajali natijasi"ni emas, asosiy ildiz sabablarini aniqlashi kerak.

Uchinchidan, ITGC va kiberxavfsizlik nazoratlarining fragmentatsiyasi: kirish huquqlarini boshqarish, imtiyozli foydalanuvchilar nazorati, loglarni markazlashtirish, o'zgarishlarni boshqarish va zaxiralash bo'yicha minimal paket ishlamas, na e-audit, na uzluksiz monitoring ishonchli natija beradi.

To'rtinchidan, kadrlar va kompetensiyalar bo'yicha bo'shliq: auditorlik jamoasida IT auditi va analitika ko'nikmalari yetarli bo'lmasa, texnologik yechimlar "qo'shimcha yuk"ga aylanadi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, data analyticsni muvaffaqiyatli joriy etish uchun auditorlik bo'linmasida kamida bitta data-analitik yoki gibril kompetensiyali auditor bo'lishi zarur.

Natijalar tadqiqot maqsadlariga muvofiq ravishda quyidagi siyosiy va boshqaruv implikatsiyalarini asoslaydi.

Birinchidan, OTMlar uchun ichki auditni raqamli transformatsiya bilan uyg'unlashtirish mandatni kengaytirishni talab qiladi: audit nizomida data governance, ITGC, kiberxavfsizlik va uchinchi tomon provayderlari risklari auditorlik koinotining majburiy obyektlari sifatida mustahkamlanishi lozim.

Ikkinchidan, riskka asoslangan rejalashtirish mexanizmi raqamli indikatorlar bilan boyitilishi kerak: IT xizmatlar uzluksizligi, log qamrovi, ma'lumotlar sifati ko'rsatkichlari, integratsiya xatolari hamda AI modellari qo'llanayotgan jarayonlar bo'yicha risk indikatorlari audit rejasining dinamik yangilanishiga asos bo'lishi zarur.

Uchinchidan, e-audit va analitika infratuzilmasini joriy etish bosqichma-bosqich amalga oshirilishi maqsadga muvofiq: dastlab audit uchun minimal ma'lumotlar vitrinasi (audit data mart) yaratish, so'ng yuqori riskli jarayonlar bo'yicha qoida-asosli (rule-based) anomaliya testlarini joriy etish, keyinchalik jarayon miningi va ML elementlariga o'tish tavsiya etiladi.

To'rtinchidan, AI risklarini boshqarish uchun OTM darajasida model boshqaruvi (model registry, model card, versiyalash, test protokollari) talablarini belgilash, ichki audit esa ushbu talablarning ijrosini baholovchi mustaqil mexanizm bo'lishi kerak. Bu yondashuv algoritmik qarorlarning legitimligi va tushuntiriluvchanligini kuchaytiradi.

Ushbu implikatsiyalarni amaliy operatsionallashtirish nuqtayi nazaridan 2-jadvalda risklar, audit obyektlari va tavsiya etiladigan siyosiy choralar bog'landi.

Umuman olganda, tahlil natijalari tadqiqot maqsadida qo'yilgan vazifalarni amaliy dalillar bilan bog'laydi: ichki auditning raqamli mohiyati OTM boshqaruv tizimining raqamli arxitekturasini integratsiyalanmaguncha, e-audit va analitika vositalari barqaror natija bermaydi. Shu sababli keyingi bo'limlarda (xulosa va tavsiyalar) bosqichma-bosqich modernizatsiya mantiqi hamda institutsional va texnologik islohotlarning o'zaro bog'liqligi yanada umumlashtiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli iqtisodiyot sharoitida OTMlarda ichki auditning mohiyati an'anaviy muvofiqlik tekshiruvlaridan chiqib, raqamli boshqaruvning ishonch infratuzilmasini shakllantiruvchi strategik funksiyaga aylanishini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari ichki auditning qiymat yaratishi uch qatlamda namoyon bo'lishini asoslaydi: (1) moliyaviy va operatsion ishonchlikni ta'minlash; (2) jarayonlar samaradorligini oshirish orqali boshqaruvni takomillashtirish; (3) data governance, ITGC, kiberxavfsizlik hamda AI bilan bog'liq risklarni boshqarish (2-jadval).

2-jadval. Raqamli sharoitda OTM ichki auditini kuchaytirish bo'yicha ustuvor choralar (risk-nazorat-siyosat bog'liqligi)

№	Risk klasteri	Audit obyektlari (dalillar)	Tavsiya etiladigan chora-tadbirlar
1	Mandat va mustaqillik	Audit nizomi, hisobot berish kanallari, QAIP hujjatlari	Audit qo'mitasini institutsionalizatsiya qilish; funksional hisobot berishni mustahkamlash; audit rejasini strategik risklar bilan bog'lash
2	Data sifati va integratsiya	Ma'lumotlar katalogi, integratsiya xatolari, hisobotlar mosligi	Data owner va steward rollarini belgilash; data sifati KPI joriy etish; audit uchun data mart va data lineage talablarini joriy qilish
3	ITGC va kiberxavfsizlik	Kirish huquqlari, loglar, zaxiralash, change management hujjatlari	Minimal ITGC paketini standartlashtirish; loglarni markazlashtirish; imtiyozli kirish nazoratlari; uzluksizlik rejalarini sinovdan o'tkazish
4	E-audit va analitika	Audit ishchi hujjatlari, test natijalari, anomaliya indikatorlari	E-audit workflow platformasini joriy etish; qoida-asosli analitik testlar; yuqori riskli jarayonlar uchun continuous monitoring dashboardlari
5	AI va algoritmik risklar	Model hujjatlari, trening ma'lumotlari, test protokollari	Model registry va model card yaratish; bias va explainability testlari; AI impact assessment; algoritmik hisobdorlik mezonlarini belgilash

Tadqiqotning ilmiy hissasi uch jihatda jamlanadi. Birinchidan, OTM ichki auditining raqamli boshqaruv arxitekturasi bilan integratsiyalashgan konseptual modeli taklif etildi va audit obyektining jarayonlar, ma'lumotlar, texnologiyalar hamda algoritmik qarorlar kesishmasida shakllanishi izohlandi. Ikkinchidan, yetuklikka asoslangan institutsional benchmarking yondashuvi orqali OTMlar uchun diagnostika mezonlari va ularning amaliy talqini ishlab chiqildi. Uchinchidan, raqamli sharoitda ichki auditni modernizatsiya qilish uchun risk-nazorat-siyosat bog'liqligiga tayangan amaliy tavsiyalar paketi asoslandi.

Amaliy nuqtayi nazardan quyidagi tavsiyalar ustuvor deb baholanadi. Birinchi blok – mandat va mustaqillik: audit qo'mitasini institutsionalizatsiya qilish, ichki audit rahbarining funksional hisobot berishini kuchaytirish va QAIPni joriy etish orqali auditning boshqaruvdagi mavqeini mustahkamlash zarur. Ikkinchi blok – raqamli risklarga mos rejalashtirish: risk registrini IT, data va AI risklari bilan to'ldirish hamda audit rejasini raqamli indikatorlar asosida dinamik yangilash amaliyoti yo'lga qo'yilishi lozim. Uchinch blok – minimal raqamli nazoratlar paketi: ITGCning bazaviy talablari (kirish huquqlari, loglarni markazlashtirish, zaxiralash, o'zgarishlarni boshqarish) OTM darajasida standart sifatida qabul qilinishi va audit tomonidan muntazam baholanib borilishi kerak. To'rtinchi blok – e-audit va analitika: audit uchun ma'lumotlar vitrinasi yaratish, qoida-asosli anomaliya testlarini yuqori riskli jarayonlardan boshlab joriy etish, keyinchalik uzluksiz monitoring va jarayon miningiga bosqichma-bosqich o'tish maqsadga muvofiq. Beshinchi blok – AI hisobdorligi: model boshqaruvi (model registry, model card, test protokollari) va etik ta'sirni baholash talablarini belgilash orqali algoritmik qarorlarning shaffofligini oshirish hamda ichki auditni ushbu talablar ijrosini baholovchi mustaqil mexanizm sifatida joylashtirish zarur. Kelgusida tadqiqot yo'nalishlari uchta yo'nalishda chuqurlashtirilishi lozim: (1) OTMlar kesimida empirik holat tadqiqotlari va panel ma'lumotlar asosida yetuklik indikatorlarining audit natijalariga ta'sirini statistik baholash; (2) audit analitikasi va uzluksiz monitoringda indikatorlarning prognoz kuchi hamda soxta signal xavfini kamaytirish bo'yicha metodik modellarni ishlab chiqish; (3) OTM boshqaruvida AI qo'llanadigan jarayonlar uchun audit mezonlari va algoritmik hisobdorlikning huquqiy-etik chegaralarini mahalliy kontekstda aniqlashtirish. Umuman olganda, ichki auditning raqamli transformatsiyasi OTMning raqamli boshqaruvini tizimli kuchaytirish bilan birga kechgan taqdirdagina barqaror natija beradi; aks holda texnologik modernizatsiya nazoratlarni kuchaytirish o'rniga ularni murakkablashtirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alles, M. G. (2018). The future of auditing: Future impact of technology on auditing.
2. Journal of Accounting Literature, 41, 1–15.
3. Appelbaum, D., Kogan, A., & Vasarhelyi, M. A. (2020). Big data and analytics in the modern audit. Accounting Horizons, 34 (2), 21–44.
4. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2018). Enterprise risk management: Applying enterprise risk management to environmental, social and governance-related risks. COSO.
5. European Commission. (2020). eGovernment Benchmark 2020: eGovernment that works for the people. Brussels, Belgium: European Commission.
6. European Commission. (2021). eGovernment Benchmark Method Paper. Brussels, Belgium: European Commission.
7. European Union. (2019). Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 (Cybersecurity Act). Official Journal of the European Union.
8. European Union. (2024). Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union.
9. Institute of Internal Auditors. (2020). The Three Lines Model. Altamonte Springs, FL: The IIA.
10. Institute of Internal Auditors. (2020). Global Perspectives and Insights: Internal audit and analytics. Altamonte Springs, FL: The IIA.
11. Institute of Internal Auditors. (2024). Global Internal Audit Standards. Altamonte Springs, FL: The IIA.
12. International Auditing and Assurance Standards Board. (2020). Technology and the future of audit. New York, NY: IFAC.
13. International Organization for Standardization. (2018). ISO 19011:2018 Guidelines for auditing management systems. Geneva, Switzerland: ISO.
14. International Organization for Standardization. (2022). ISO/IEC 27001:2022 Information security, cybersecurity and privacy protection. Geneva, Switzerland: ISO.
15. ISACA. (2019). COBIT 2019 Framework: Governance and management objectives. Schaumburg, IL: ISACA.
16. Kokina, J., & Davenport, T. H. (2021). The emergence of artificial intelligence: How automation is changing auditing. Journal of Emerging Technologies in Accounting, 18 (1), 1–14.
17. Mhlanga, D. (2021). The fourth industrial revolution and higher education: The role of universities in the digital transformation. Education and Information Technologies, 26, 1–19.
18. National Institute of Standards and Technology. (2020). Security and privacy controls for information systems and organizations (SP 800-53 Rev. 5). Gaithersburg, MD: NIST.
19. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2019). OECD principles on artificial intelligence. Paris, France: OECD.
20. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). Digital Government Index 2019: Results. Paris, France: OECD.
21. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). Government at a glance 2023. Paris, France: OECD.
22. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). OECD digital economy outlook 2024. Paris, France: OECD.
23. Raisch, S., & Krakowski, S. (2021). Artificial intelligence and management: The automation-augmentation paradox. Academy of Management Review, 46 (1), 192–210.
24. Rozario, A. M., & Vasarhelyi, M. A. (2018). Auditing with smart technologies: A systematic literature review. International Journal of Accounting Information Systems, 29, 1–24.
25. UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. Paris, France: UNESCO.
26. World Bank. (2022). GovTech Maturity Index 2022 update. Washington, DC: World Bank.
27. World Bank. (2024). GovTech Maturity Index 2024. Washington, DC: World Bank.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
